

szerint történjék, hanem a hazai talaj, a hazai viszonyok tekintetbevételével, teljesen magyar nőoktatási reform legyen. Ezméket, tapasztalatokat, megvalósítási formákat azonban tanulhatunk a németektől is.

Bittenbinder Miklós.

Egy osztály magyar dolgozatai.

A M. P. múlt évi folyamában (471—482. l.) megjelent dolgozatom folytatásaképpen most ugyanannak az évfolyamnak VI. osztálybeli dolgozatait mutatom be röviden.* Ezúttal főleg annak illusztrálására szorítokozom, miképpen gondolom a régi, «jó» témaköröket új, tán jobb feladatokkal felfrissítendőnek.

A VI. osztály poétikai tanítását ma már mindenki úgy fogja fel, hogy a tanulókkal meg kell ismertetnünk a költészet minél tágabb, gazdagabb birodalmát, körül kell vezetnünk őket a korok, stílusok, ízlések folytonos változásai közepette is örök szépségek közt, megizlettetnünk velük a Múzsák tiszta forrásvizét, hogy az így megkedvelt ital megóvja őket később az irodalmi — alkoholtól. A magyar írásbeliknek pedig az is feladatuk, hogy ez új élmények, élvezetek kifejezésére alkalmat nyújtsanak, hogy a tanuló szerzett benyomásairól számot adjon magának, nem esztétikai ítéletek, hanem belső átérzések, «esztézis» formájában.

I. Mindjárt első dolgozatunk ilyenmű kísérlet volt. Az általános fogalmak megbeszélése után leíratam valami tetszésszerű művészi élvezetüket, mely valamikor erősebb hatással volt rájuk és így emlékét még fel tudják idézni. Az eredmény meglepően jó volt, ami az érdeklődés sokféleségét, a művészi fogékonyságot és az emlékezet frissességét illeti. Egyformán erős hatást tett rájuk a Feszty-körkép-csalóka realizmusa, az Ember tragédiája színeinek váltakozó hangulata, az egri Dobó-szobor, Bloch ünnepi nyitánya, egy családbeli várom; elemi iskolai és önképzőköri szavaltatok is elég élénken elevedtek meg előttük, noha — írja az egyik — «ami rám hatott, azon sohasem gondolkoztam, hogy mint műélvezetet leírjam». Jobban meggyűlt a bajuk a szakkifejezésekkel, hisz pl. nekem esetről-esetre kell példákön összeállítanom, hogyan és mikor használatosak a legegyszerűbb igék, a leír, ábrázol, fest, elbeszél, vázol, szemléltet, rajzol, élénkbe állít, bemutat, ismertet stb. közkeletű szinonimák.

II. A 2. dolgozatot megelőzően egy csomó lírai költeményt tárgyaltunk, természetesen meghatározott szempontok szerint. Midőn aztán zárthelyi dolgozatnak megkívántam a Himnusz és Szózat pár-

* A székesfehérvári áll. főreálisk. VI. o.-ról van szó és az 1912—13. tanévről; a tavalyi cikkben írt évszám tévedés 1911—12. helyett.

huzamos fejtegetését, — a két költeményt még az alsóbb osztályokban olvastuk, — e meglehetősen elcsépelet tétellel főleg a szerkezeti szempontok helyes és önálló alkalmazásáról akartam meggyőződést szerezni. De tekintettel voltam az énekek nemzeti jelentőségére is, mert vannak irodalmi műveink, a legklasszikusabb *standard work*-jaink, melyeket a nyolc év folyamán okvetlenül dolgozat tárgyává kell egyszer tennünk. Itt is áll: *scripta manent*.

A fontos téma mellé választás céljából egy aktuális tétel került. Emlékezünk rá, hogy a balkánháború elején milyen megdöbbentő rémhírek járták be a világsajtót Törökország végső pusztulásáról, feloszlásáról. Vajjon e váratlan, tragikus tény, mely a tanulók előtt sem maradhatott titokban, kelt-e bennük mélyebb érzést, gondolatot? Kitűztem hát a címet: *Finis Turciæ!* hozzá semmiféle megjegyzést nem fűzve. És kiderült, hogy diákjaink politikusoknak bizony csak nagy jóakarattal mondhatók, ellenben moralistáknak már javában beváltak. Nagy részük szigorúan ráolvasta a törökre, hogy: «Minden ország támasza, talpköve...» és nem egy érezetette aggodalmát hazánkra vonatkozóan is. Az osztály poétáját utólag elég sikerült versre is ihlette a téma. A két látszólag diszparát dolgozat tehát a hazafias érzés révén mégis rokonságba került egymással.

III. Következett egy — úgy szeretem mondani — irodalmi anyaggyűjtés. Ki kellett keresniök Petőfiből azokat a költeményeket, melyekben színészkedéséről, illetőleg katonáskodásáról szól és megfigyelniök, miképpen nyilatkozik ifjúsága eme két szerelméről. Nagy szorgalommal gyűjtötték az idézeteket és elég hozzáértéssel kimutatták azt a hangulatbeli változást, melyen a költő a színészetre vonatkozóan keresztülment, másfelől azt, hogy a hadi fegyelemmel mindvégig hadilábon állott, ha humorával enyhített is magán. És a főcél elértem: olvasták Petőfit.

IV. Már a IV. osztálytól fogva szoktatom tanítványaimat az iskolában tárgyalt német és francia főleg prózai olvasmányoknak értelemhű, de magyaros fordítására. A jó műfordítás nemcsak próbaköve a két nyelv tökéletes bírásának, a fordítgatás maga egyúttal kitűnő iskola, mely mindennél jobban figyelmessé teszi a kezdőt a magyar nyelv sajátosságaira, az egyes szavak árnyalatbeli, esztétikai értékére, a mondatszerkesztés, szórend, hangsúlyozás finomságaira. A «magyarítást» ennél fogva a fogalmazástanítás feladatai közé sorozom, tudatában lévén annak, hogy itt is — mint különben minden anyanyelvi gyakorlatnál — a dolgozás maga értékesebb munka, mint az eredménye, a dolgozat. Negyedik dolgozatnak egy-két tetszésszerinti vers fordítását készítettem el, melyeknek tartalmi megérttetését már elvégezte a szaktanár. Az eredmény teljesen kielégítő volt. Vol-

tak ugyan, kik csupán egészen lapos, prózai, a betűhöz ragaszzkodó «áttételt» adtak, találóbb hungarizmusok keresésére is elég alkalom kínálkozott még a javításkor, de kaptam több szép, eredeti utána-költést és sikerült verses műfordítást is.

V. A karácsonyi szünet elején elvezettük a helyben maradt tanulókat a Társadalmi Múzeum akkoriban rendezett közegészségügyi kiállításába. Az itt szerzett benyomásokat és tanulságokat feldolgozták azután «Az egészségről» szóló, tárcaszerű, higienikus és szociális gondolkodásra valló, csak néha tudákos házifeladatokban. — Az osztály másik fele, mely vidékre ment, a vakációt arra használta fel, hogy a Sebestyén Gyula kiadta Folklore Fellows Útmutatója szerint szülőföldjén néphagyományokat kutatott és a gyűjtött anyagot az ott adott szempontok szerint rendezte. Beadtak egy-két kisebbszerű helyi mondát, több tréfás verset, felköszöntőt, népdalt, főleg azonban babonás néphitről, időjóslásokról, népszokásokról számoltak be a megfelelő rövid, pontos előadásban.

VI. Olvasmányunk nyelvi oldalával foglalkozott a következő dolgozat. Ám a sokszor gáncsolt, mégis sűrűn szereplő «összefoglaló jellemzés» helyett tisztán analitikus, magyarázó céllal vizsgáltattam «A két szomszédvár» előadását. Az epikai elbeszélésből ki kellett írniok vagy az epikai hasonlatokat, vagy valamelyik énekből azokat a szokatlan (participialis) mondatszerkezeteket, újszerű szóalkotásokat, melyek a mai olvasónak feltűnnek. Az előbbieknél a hasonlítottak és hasonlók szempontjából való csoportosítása és rövid elemzése érdekes megfigyelésekkel szolgált Vörösmarty képzeletét illetőleg, az utóbbi témával néhány nyelvészahajlamú (latinista) diák foglalkozott nagy kedvvel.

VII. Zárthelyi dolgozatuk témáját szabadon választhatták az Iliász és Odüsszeia köréből. Azt kívántam látni, hogy a csak szemelvényekben bemutatott, de házilag elolvasott Homérosz mit mond a mai (reáliskolai) diák lelkének, milyen jelenetek rögződnek meg képzeletében, mely alakok a szívében? Csakhogy csalódtam. A tanulók nagyobb része, még a szorgalmasabbja is, kikről meggyőződtem, hogy az eposzokat ismerik, az eposzeik teljes tartalmának elmondására vállalkozott, még pedig önkénytelenül is a közkézen forgó kivonatok összetömörített és megszerkesztett mintája alapján, úgy hogy az egyéni ízü megjegyzéseknek, személyes benyomásoknak alig jutott terük. Jobban sikerült egyes jeleneteknek színes, élénk reprodukciója, Akhillesz és Odüsszeusz főjellemvonásainak illusztrálása, szóval az önálló munka. Tanulság: a diák nem tudja maga megválogatni a témát, tehát némileg az ú. n. «szabad tételeket» is kössük meg!

VIII. Arany balladái elég gyakran szolgálnak írásbeli dolgoza-

tok tárgyául, még pedig vagy a tragikumról való tiszta esztétizálás céljából, vagy irodalomtörténeti szempontból, noha nézetem szerint egyik sem erre a fokra való. Én az egyes versek szerkezetbeli balladaszerűségét akartam kidomboríttatni és azért melléjük állítottam a szintén jelenetező térművészet képviselőit, Zichy Mihály illusztrációit. Hogy a rajzolóművész miképpen követi a költő képzeletét, miképpen érzékíti meg a hézagosan elmondott vagy csak sejtetett részleteket, hogyan központosítja és sorakoztatja a mozzanatoakat, mint magyaráz szimbólumokkal, jelvényekkel, az minden egyes esetben jellemző mindkét művészetre nézve. És a fiúk, kik közt Zichy műlapjait tettségük szerint kiosztottam, valóban sok helyes megjegyzéssel mutatnak rá egy-egy ballada nyomán az illusztrátor nehéz és hálátlan feladatára, de általában is a szónak és az írónak egymástól eltérő kifejezésbeli erősségére, illetőleg gyengéjére. «Vers és rajz mostohatestvérek; amiye az egyiknek van, az a másiknak hiányzik.»

IX. Utolsó feladatnak azt adtam fel, hogy írják meg valamely drámáról, illetve színi előadásról való véleményüket olyformán, hogy tartalmilag némi bírálat is bennfoglaltassék. Alkalmazhatják a tavaly oly szépen bevált párbeszédes formát is. Az eredmény ismét megfelelt minden várakozásnak. Legtöbben az éppen akkor ifjúsági előadásnak előadott «Kérők»-ről mondtak el egyet-mást a *conférencier* nyomán, vitatkoztak is vele, mások budapesti premierekről referáltak; az egyik az «Elnémult harangok» sikere után perbe szállatja egymással a szerzőt és a kritikust, a «Farkasnak» is akad rajongója és ócsárlója, míg Bernstein «Tolvaj»-án összevész az esztétikus és a moralista. Meglátszik a különben is intelligens osztályon, hogy az újságok színi kritikája nem ismeretlen előttük, az előadásban is akarattal felcsillan olykor a gyakorlatokban különben ritkán kedvelt zsrnalisztikai szellemesség.

A dolgozatoknak ebből a sorozatából, melynek a tavalyival való rokonságát — minden változatossága mellett is — a szakember ugyancsak észreveheti, azt is látjuk, hogy témáink nyomon követték ugyan a poétika tanítását, de nem az elméletet. Az eleven, gyakorlati olvastatásból nőttek ki a feladatok, melyeknek megoldásakor — merem állítani — «puska» nem került tanítványaim kezébe: alig is találtak volna. Inkább akartam a tanulóknak bármilyen kezdetlegesen tapogatózó, de önállóan produkáló kísérleteit olvasni, mint a kézikönyvnek vagy egyéb segédeszközöknek meg nem emésztett, vagy akár a magam magyarázatainak 30-szorosan variált reprodukcióját. A tudományos forrásoknak, a tárgyra vonatkozó irodalomnak rendszeres alkalmazására majd csak ezután kell a tanulókat rátanítanunk és ránevelnünk: a VII. és VIII. osztályban. *Fürst Aladár.*